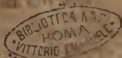
EXERCITIUM JURIDICUM
De
JURAMENTIS,

Quod
Favente Divino Numine
Ex
Indultu Magnifici & Nobilissimi JCtorum Ordinis,
Sub
PRÆSIDIO
VIRI
Amplissimi, Consultissimi & Excellentissimi
Dn. ZACHARIÆ Prüeschenck
U.J.D. & P.P. Consiliarii Saxon. Curiæ item Provincialis & Scabinatus Adsessoris Gravissimi; Patroni & Antecessoris sui nunquam non observanter colendi,
In JCtorum Acroaterio
Ad diem ( ) Aprilis

Publicæ placidaq; disquisitioni subjicit
JOHANNES TITIUS,
QUEDLINBURGENSIS SAXO.

JENÆ,
PRELO STEINMANNIANO.
M. DC. XXXVII.

VIRIS
AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMIS,
INCLYTÆ REIPUBLICÆ QVEDLINBURGENSIS CONSULIBUS, CÆTERISQUE SENATORIBUS GRAVISSIMIS, SPECTATISSIMIS

S.

QVanquam, Viri Ampliſſimi, Conſultiſſimi, Prudentiſſimi, Patriæ Patres Conſcripti, *uberibus lacrumis deplorandum fatum ex nova velut Pandora emiſſum, Academia noſtra ſubire coacta hactenus fuerit, ut exinde Muſæ noſtræ in toto terrarum orbe celebratæ in exilium ſubactæ facilè crederentur; attamen per Dei gratiam & in medio lituum clangore nobis non deſunt, qui diſjectas eas & fugatas ad intermiſſa revocent ſtudia, nobisq; facem præluceant. Quos ſecutus & ego hanc de* JURAMENTIS *διάσκεψιν publico ſubjeci exercitio, eamque in debitæ obſervantiæ ſignum, ulteriorisq; favoris incitamentum* Veſtris inſcribo Nominibus; Voſque *mihi eâdem demereri contendo. Accipite igitur haſce pagellas ſerenô vultu, Meq; faventiæ veſtræ Favoniô aſpirare non dedignamini. Valete! Dabantur è Muſæo D. 10. April. Jenæ Anno 1637.*

V.V. A.A.

vel

Sulduriorum Lege

Devinctiſs.

A. & R.

D. O. M. A.

THESIS I.

Uramentum(a) *est Relligiosa divini Numinis* (b) *invocatio, quâ petimus* (c) *ut* DEUS, *qui* καρδιογνώστης *& veritatis patronus est, sit testis animo nostro, quòd non velimus fallere, in fallentes autem & mentientes gravissimè animadvertat.*

(a) Aliâs Jusjurandum, quasi Jus sacratum. *Cujac. in* π.*C. ad tit. de reb. cred. & jurejur. Virgil. 2. lib. Æneid. ibi: Fas mihi Grajorum sacrata resolvere jura;* Sacramentum. *l. 11. l. 12. l. fin. C. de reb. cred. l. fin. C. de fideicom. l. 8. C. de Legat. l 1. & 2. C. de Jurejur. propter calum.* Relligio. *l. 24. & seqq. ff. h. t. l. 2. C. de reb. cred. l. 8. ff. de condit. instit.* quia mentem jurantis ligat & religat, & timorem jurantibus injicere dicitur. *l. 8. pr. ff. de condit. inst.* An verò Christianus homo salvâ conscientiâ præstare id possit, in disquisitionem â quibusdam protrahitur. De J Civili quidem res expedita est, *per l. 1. de jurej.* ast non item de jure divino. Placet tamen in affirmativam abire sententiam, quia ipse DEUS juravit per animam suam. *Gen. 22. v. 16. Jer. 21. v. 14.* per vitam suam. *Num. 14. v. 21. Deut. 32. v. 40.* per sanctitatem suam. *Psal. 89. v. 36. Amos 4. v. 2. ad Hebr. 6. v. 13.* hocque sequendum præcepit *Exo. 22. v. 11. Deut. 6. v. 13* Accedit & Christi exemplum, quem aliquoties juràsse ex sacris constat, inprimis *Marc. 3. v. 28.* nec non Angelorum. *Apoc. 10. v. 5. & 6.* Patriarcharum. *Gen. 14. v. 22.* & Apostolorum. *Rom. 1. v. 9. 2. Cor. 1. v. 23.* Neque refragatur text. *Matth. 5. v. 37.* Videatur *Dn. D. Balduin. incomparabilis p. m. Theologus lib. 2. c. 9. cas. 1. de Casib. consc.* (b) Multivarios olim fuisse jurandi modos, ubi scilicet per allium & cæpas *Ægyptii*, per Mercurium *Thraces*, per Thanaina fluvium & Mæotidem paludem *Massagetæ*, per solem *Persæ*, per crambem *Jónes*, per Jovem Lapidem & Genium principis, *Romani* jurârunt, ex Historicis antiquioribus obvium est. Hodiè verò per solum DEUM. *Deut. 6. & 10. Exod. 22. Jerem. 4. v. 2.* nequaquam verò per creaturas. *c. movet. 22. q. 1. c. ecce dico. 22. q. 5.* jusjurandum præstari obtinuit,

ne vel more Gentilium aliquod numen Deitatis creaturis inesse crederetur, & ne contemtis forte creaturis promissiones per easdem factæ, pro nihilo ducerentur, vel quòd creaturæ penetralia cordis inspicere, & quodnam monstrum jurans alat, perscrutari nequeant. Solus enim Deus est, qui omnium habet memoriam *l.2.§.14.C.de rei.jur.ennel.* & contemtam jurisjurandi relligionem ulciscitur. *l.2.C.de reb. cred.* Atque hinc non caret vitio formula jurandi *in Nov.8. & c. tibi Domino Johanni.dist.63.* proposita, ut & illa, quæ in judiciis est cottidiana, ubi per DEUM & sanctum ejus juratur Evangelium; nisi illud de verbo hypostatico, i.e. Christo intellectum velimus. *Wesenb.in π. ff.de jurejur.n.6.* Irrepsêre quidem hodiè tritæ jurandi formulæ, Bey Fürstlichen oder Adelichen Ehren vnd Trewen / bey Christlichen vnd wahren Worten/an Eydesstatt ꝛc quas tamen juramenti vim obtinere, vix mihi persuadeo, cùm substantiali requisito, Nominis scilicet Divini invocatione destituantur; tametsi usu alioquin observari videam, eas quo ad contractus fidem & obligationis firmitatem, non etiam quo ad pœnam perjurii juramento æquiparari, *Wesenb.in π. ff.h.t.n.6. Treutl. Disp.21. volum.1. th.1. lit.a. ibiq; Bach. & Hunn.Geil 2.obs.59.n.6.* (c) Adhibitis quibusdam Ceremoniis, quæ pro locorum consuetudine variantur: ut plurimum tamen digitis tribus prioribus, pollice, *DEUM Patrem*, indice, *Filium*, mediò, *Spiritum S.* innuente, in altum erectis, reliquis duobus, annulari *animam jurantis*, auriculari *corpus jurantis* significante, manui incurvatis, jurisjurandi præstatur relligio. Perjurus itaque DEUM Patrem abnegat, Christi mortem acerbissimamque ejus passionem sibi inutilem & irritam reddit, ab Ecclesia separari & in ultimo vitæ spiramine absque Spiritus Sancti solatio derelinqui, animam & corpus à desideratissimo Domini aspectu in Orcum detrudi flagitat. Judæis in Curiis nostris jurantibus specialis solemnitas præscripta est: Dextram namq; usque ad juncturam in librum Legis. *Exod.20.v.7.* Du solt den Namen ꝛc. imponentes, jurant. Saxonum Jure im Richtsteige Landrechts *cap.50.* major & quidem sat ridicula refertur solennitas, ubi ita dispositum legitur: Wann ein Jude schweren soll/ so soll er stehn auff einer schweinen Haut / die Junge hat gehabt binnen 14. Nachten / die Haut sol man auffschneiden bey dem Rücken/vnd sie breiten

breiten auff die Ziegen/da sol der Jude baarfuß auffstehen/ vnd nichts anhaben/ als ein Niederkleid/ vnd ein härin Tuch vmb sich/Also ist sein Recht 2c.

II.

Estq́; duplex ; Judiciale & Extrajudiciale : Hoc à Magistratu vel aliis extra judicium imponitur & versatur circa negotia & conventiones de jure validas; ut sunt assertorium, promissoriū (a) confirmatorium(b): *vel circa negotia, in quibus personas ad fidelitatem, vel alia præstanda officia nobis obstringimus*(c); qualia sunt Imperatorum, Electorum, Relligionis,(d) Militiæ, Notariorum, Fidelitatis, Methanicorum, Urphedæ &c.

(a) Utrumque non parit actionem, cùm majorem vim, quàm nudum pactum non obtineat. *arg. l. 56. ff. de fidejuß. l. 95. §. 4. ff. de sol. l. 7. §. 16. ff. de pact.* excepto casu *l. 7. pr. & §. 2 ff. de oper. liber. l. 7. pr. ff. de accept. l. 44. ff. de lib. caus.* ubi ex Jurejurando Liberti patrono datur actio. Ex quo jurejurando num verborum contrahatur obligatio, dubiū est? Negativā sequimur, quòd nempe ex interrogatione & responsione demùm cōtrahatur verborū obligatio. *pr. Inst. de V. O. l. 1. §. 7. ff. de O. & A. l. 52. §. 2. ff. eod.* quam enunciationē tamdiu pro reciproca agnoscimus, donec in Jure mōstretur contrarium. *Amplißs. Dn. D. Riemer Præceptor meus b. m. & in cineribus venerandus, Dec. 10. q. 2. Han. D. 14. q. 2. Forst. D. 17. th. 5.* (b) Q. An & de Jure invalidæ conventiones hoc confirmentur? Nequaquam. Juramentum enim contra leges nil operatur. *l. 7 §. 16. ff. de pact. l. 112. §. 5. ff. de Leg. 1. l. 5. C. de LL.* ne iniquitatis fiat vinculum. *c. animadvertendum. 22. q. 2. c. etsi Christus. de jurejurand.* tametsi conscientiis melius consultum videatur, talia si serventur Sacramenta, eo quòd in foro conscientiæ obligationē pariant. *c. cùm contingat. X. de jurejurand.* Distincta quippe sunt, Sacramentum servari debere, & illud actum invalidum validum reddere; hoc negamus, illud asserimus. *Treutl. vol. 1. Disp. 6. th. 7. in f. D. 21. thes. 2. l. b. vol. 2. D. 7.*

 th. 9.

th.9.l.e. (c) Quid si ejusmodi vi metuve extortum fuerit, num erit invalidum? De Jure Civili hoc expeditū, *per l.7.§.16.ff.de pact. l.5.C.de LL.auth.Sacramenta.C.si advers.vendit.* pactum enim vi extortum, nullum est. *dd.ll.* si nullum, quomodo poterit Sacramento confirmari, cùm non-Entis nullæ sint qualitates. Consentit jus Cc. in *c.quamvis.de pact.in 6.c.cùm contingat.extr.de jurejurand.* Theologos verò & Ethicos si consulas, apparet, actionem esse mixtam. *Arist.3.Eth.1.* Non enim simpliciter est ἑκούσιόν τι, neq; simpliciter ἀκούσιόν τι, sed τὸ μικτόν, in qua adhuc aliquid voluntarii superest: Et ideò, quia juramentum factum est Deo, cujus nomen non prophanandum. *Psal.50.* resque, quæ promittitur possibilis & privata, quæ nec in alterius præjudicium, nec æternæ salutis vergit dispendium. *c.cùm contingat de jurejur.* omninò illud in conscientia obligare existimârim. *D. Balduin. lib.2.c.9.cas.13. de cas. conf.Bach.ad* Treutl.*vol.1.D.21.th.2.l.c.in f.* (d) Hoc à Magistratu subditis imponi posse, nulli ambigimus, propter exemplum Moysis, quo suadente populus Israëliticus in doctrinam & capita fœderis jurando compromisit. *Deut.29.v.10.* adde *Jos.24.v.25. 2.Paralip.15.v.14. 2.Reg.11.v.17. 2.Paralip.23.v.16.Nebem.10.v.29. 1.Thessal.5.v.27.* tum quia omnes illius causæ summè sunt legitimæ; *Efficiens* quippe est Magistratus, cui Sacramenta imponendi potestas concessa, *Materia* Relligionis sinceritas, *Forma* Relligiosa DEI invocatio, *Finis* ut Ecclesiæ servetur tranquillitas & vulpeculæ vineam Domini furtim devastantes appareant. *Admodùm Reverend.& Excellent.Dn.D.Gerhard.Affinis, hospes & promotor meus filiali amore submißè devenerandus, sect.3.q.210. de Magistr. Politic.*

III.

Illud in judicio pendente lite, vel à judice, vel ab ipsis partibus invicem defertur; & usurpatur vel Religionis injiciendæ causâ, ut Calumniæ, Purgationis, Testimonii, (a) *vel litis terminandæ gratiâ.*

(a) Quartam alii addunt speciem, Juramentum videlicet, quod judicio sistendi causâ à Reo in jus vocato olim exigebatur,

minùs idoneè: si enim ista species hûc referenda, cer-
mnia illa hûc referri poterunt, quæ vel ob dignitatem,
æ, vel ob satisdationis defectum de lite persequenda præ-
sunt *in l.pen.C.de dignit. Nov.53. & Nov.112. auth.generaliter.*
pisc. & Cler. Magis fortè hûc referri posse videtur Judicum
torum juramentum, quo relligio istis injicitur.*Nov.72.c.fin.*
nem novam.C.de Jud.Bach.ad Treutl.vol.1. D.21.th.3.l.b.in f.

IV.

Calumniæ juramentum, quod initio litis (a) *de a sua conscientia, bonitateq́, quam opinantur causæ suæ, utraque* (c) *litigantium pars, eorunmq́ advocati* (d) *præstant; est vel generale, vel ciale* (e)*: & adhibetur in causa civili, criminali* f) *& spirituali* (g)*. Recusans autem actor, causâ dit,* (h) *reus declaratoriâ sententiâ* (i) *pro conesso pronunciatus, in expensas litis condemnaur.* (k)

(a) *l.2.§.f. C.de Jurejur.propter calumn.* aut saltem post litem onteſtatam. *l.rem non novam.§.1.pr.C.de Judic.* (b) Non itaque le veritate, sed tantùm credulitate præstatur.*l.2.§.2. vers. & licet. C.de Jurej.propter calumn.§.1. Inst.de pœn.tem.litig.* & plerumque hæc continet capita (1) quòd credat jurans, se justè & non calumniosè agere, (2) quòd in omnibus veritatem sit dicturus, (3) quòd falsam probationem vitaturus, (4) Judicem non corrupturus, (5) nec calumniosam dilationem, quâ lis producatur, sit petiturus. *Wesenbec.in v.C.de Jurejur.propter calumn.num.3.& 7.* (c) Cujuscunque sit dignitatis.*l.2.§.1.C.d.t.* etiam communitates, ita ut priùs juret actor, postea reus.*d.l.2.§.sed quia.§.quòd si actor.* (d) *d.l.2.in f.pr.§.sed quia.in fin.C.eod.l.rem non novam.C.de Jud.§.1.Inst.de pœn.tem.litig.* An & eorum procuratores? Disting. inter procuratorem in rem suam, & procuratorem in rem mandantis constitutum; Ille de calumnia jurare tenetur, quia non tàm procurator, quàm principalis esse videtur, utpote qui alienam causam in proprium administrat commodum, qualis est,

cui

cui Dominus actiones cessit. l.3.&l.55.ff.de procurat. l.2.in f.ff.famil. ercisc.l.24.ff.de minor. Hic verò de Jure Civili non jurat, quia ipsismet litigantibus & qui alienarum rerum administrationem, legitimâ authoritate, non privato mandatu gerunt, hoc jusjurandum [illegible] incumbit. l.2 §.2.C.de Jurejur.propter calumn. Secus est de Jure Can. in quo, si speciali mandatu voluntas Domini appareat, ad Sacramentum hoc admittuntur. c.3.4.& 6.de Juram.calumn.c.2.§ 1.& c.3.de Juram.calum.in 6. quod & usu receptum, testatur Geil.1.observ.83.num.1. tùm quòd litis contestatione procuratores sint facti litis Domini. l.11.C.de procurat. tùm, quia plerumque calumniari meliùs sunt edocti, quàm ipsi litigantes, qui nisi coërcerentur, pessimis sæpè & dudum vulneratis causis non sine summo partium detrimento sese immiscerent. Wesenb. in π. C.de Jur.propter calumn.n.7. Bach.ad Treutl.1.vol.D.21. thes.4.l.d. Nemini etiam vel expressè, vel tacitè remitti hoc potest. l.2.§. sed quia.C.h.t. excepto patre & patrono l.8.§.pen.ff.Qui satisdar.cog. l.13.§.14.ff.de damn.infect.l.7.§.3.ff.de obseq.pat.præst. Domino & Vasallo. 2 F.33.§.1. Geil.1.observ.85.& 101. (e) Speciale dicitur, quod tam in judicio, quàm extra judicium in singulis judicii partibus aliisque in causis olim exigebatur. l.1.C.de Jurejur. propter calumn. Generale, quod initio litis de tota causa præstatur, nihil in ea calumniandi animo factitatum iri; id quod hodiè sufficit. auth. hoc Sacramentum.C.d.t.Nov.49.c.3. (f) propter textus generalitatem l.1.C.h.t. & c.un.2.F.27.de pac.tenend. quod tamen de actore, non verò de reo accipio; ne videlicet fenestra aperiatur manifesto perjurio: cùm enim confessum sequatur pœna & condemnatio, reus utique pejeraturus potiùs, quàm veritatem dicturus præsumitur. Bach.ad Treutl.Disp.21.vol.1.th.4.l.a. (g) c.r.§.fin. de Juram.calum.in 6. (h) c.7.de Juram.calumn.l.2.§.quod si actor C. de Jur.propter calum. (i) auth.principales.§.fin.C.d.t. (k) §.1.in fin. Instit.de pœn.tem.litig.l.79.ff.de Jud.l.2.l.5.C.de fruct. & lit.exp. l.13.§. C.de Jud.l.fin. C.Quand.provoc.non est necess.

V.

Juramentum quod litis terminandæ gratiâ adhibetur, vel ob solam controversiæ decisionem, vel ob

ob culpam debitoris interponitur; hoc dicitur in litem: illud tres sub se complectitur species, Voluntarium (a) *s. conventionale, quod ex conventione per modum transactionis extra judicium defertur, Judiciale,* (b) *quod à parte parti in judicio, judice approbante, defertur, & Necessarium* (c) *quod inopiâ probationis à judice litigatori imponitur.*

(a) *l.17.l.39.l.28.§.10.ff.de Jurej.* ita dictum, quod ex voluntate & sponte suscipiatur; ab initio enim liberum est non deferre, & ei, cui defertur, liberum, non suscipere. *Borcholt de Jurejur.c.3.* (b) *l.25.l.26.§.fin.ff.h.t.l.12.§ 1.C.eod.* à loco ita dictum. *Borcholt c.2. n.15.de Jurejur.* (c) *l.31.ff. h.t.l.3. C.eod.* Confundunt hic plurimi necessarium & judiciale, quæ tamen sunt distinctissima: etiamsi enim & necessarium præstetur in judicio, non tamen nisi cogente necessitate ob defectum probationis imponitur. *l.3. C.de Jurejur.* & propterea necessariò præstandum est; Judiciale autem non absolutâ necessitate suscipitur. Et licèt in hoc uno conveniant, in alio tamen differunt, atque ideò illi nomen specialiùs est impositum, cùm commodiùs sit singulas causas singulis appellationibus distingui. *§.5.Instit. Quib.mod.testam. infirm.* id quod in jure nostro novum haut est. Ita contractus solo consensu constare dicuntur. *§.fin.Inst.de oblig.* In matrimonio solus quoque consensus requiritur. *l.nuptias ff.de R.I.* & ita in hoc conveniunt, non tamen ideò matrimonium erit contractus, sed res, de qua contrahitur. *D.Riemer Dec.2.q.1.* Sic arrogatio est adoptio, quia tamen in eo differunt, quòd hac adoptentur, qui in sacris adhuc paternis constituti; illâ verò, qui sui juris sunt, ideò specialius nomen consequitur & arrogatio dicitur. *§.1.Inst.de adopt.* Similiter Feudum est ususfructus. *2.F.23. in fin.* quia tamen in eo fides & servitium debetur. *2.F.3. & 23.* specialius nomen acquirit & Feudum dicitur.

Voluntarium meræ quidem est voluntatis, semel tamen susceptum præstari omninò debet, neque

deferenti referri(a) *aut perjurio detecto retractari*(b) *vel revocari* (c) *potest*; *præstitum actori actionem*, (d) *reo parit exceptionem.* (e)

(*a*) *l.17.pr.ff.de Jurejur.* Sicut enim ab initio libera potestas est unicuique habendi vel non habendi contractus, ita semel constitutæ obligationi adversario nolente renunciare nemini licet. *l. in commodato.17. §.sicut. ff.Commod.l.5.C.de O. & A.* (*b*) *l.1. C.de Jurej.l.31. in fin.ff.eod.l.21. & seq.ff.de dol. mal.* Habet enim hoc jusjurandū vim & effectum transactionis.*l.2.ff.de Jurej.* imò majorem, quàm res judicata.*d.l.2.* Sicut igitur res judicata & transactio perfecta non rescinditur; ita nec jusjurandum: quod bono publico receptum est, ne lites fiant immortales. Hinc post juramentum ampliùs nil quæri, quàm an juratum sit, tritum est juris brocardicum.*l.5.§.dato.ff.de Jurejur.§.11.Inst.de act.Wesenbec.in π. de Jurej.n.8. Magnif.& Nobiliss. Dn. D. Arumæus Præceptor ac Mæcenas noster b.m.piè venerandus disp.π.11.th.9.* Malè tamén exinde infertur, pejerantem ex perjurio suo lucrum hac ratione sentire, quippe quē & Jure Divino & Civili pœna expectat.*l.41.C de transact.l.13.§.fin.ff.de jurej.l.22.ff.de dol.mal.l.fin.ff.de crim.Stellionat.l.17.C. de dignit.Nov.117.c.11.* Quod & Const.Carol.criminali.*art. 107. & 108.* confirmatum legimus. *Bach.ad Treutl.vol.1.Disp.21.th.8.l.b. Dn. D.Arum. d.Disp.π.11.th.8.Wesenb.π.de Jurej.n.13.Hanon.Disp.25.th.15.* Goeddaeusen *1.peric.Academ.q.54.* (*c*) Quia ei, qui illud suscepit, jus quæsitum est per modum conventionis.*arg.l.17.pr.ff.h.t.* & ita isto invito revocationi nullus datur locus.*argum.l.5.C.de O.& A. Bach.ad Treul.d.Disp.th.8.l.c.* (*d*) Quæ in factum dicitur & nova quidem est, veterem tamen non extinguit, sed cum ea Electivè concurrit.*l.13.§.3.& 5.ff.de Jurej.l.1.C de Jud.l.25.§.1.ff.de const.pecun.§.4.& 5.Inst.de Except.l.7.§.7.ff.de publ.in rem act.* (*e*) *l.6.& 9.ff. h.t.* & datur ipsi reo, successoribus & heredibus ejus, sive in rem, sive in personam.*l.7.l.8.* & fidejussoribus.*l.28.§.1.ff. h.t.* etiamsi ab alio, quàm à principali sit præstitum Sacramentum: solutionis enim habet effectum.*l.27.ff.h.t.* solutio autem etiam ab alio facta liberat principalem ejusque fidejussorem.*pr. Inst. Quib.mod.oblig. l.9.§.6.l.fin.§.2.ff.h.t.* igitur & jusjurandum.

Judi-

VII.

Judiciale delatum si fuerit, suscipiendum est, (a) *nec recusari potest, etiamsi illud deferens nihil probârit.* (b) *Præstitum verò Jure Civili sententia sequitur.* (c)

(a) *c. ult. de Jurejur.* nisi justa adsit excusatio, ut si parenti & patrono jusjurandum deferatur. *l.34.§.4.ff.l.11. C.de Jurej.* si Sacramentum referre malit. *l.34.§.7.ff.eod. l.9.C.eod.* Sic si id lædat pietatem, honestatem, verecundiam, pro impossibili habetur. *l.15.ff.de condit.instit.* (b) *l.tutor.ff.h.t.l.fin.C.de fideicom.l.generaliter.C.de reb.cred.& jurejur.l.fin.§.10.C.de Jur.delib.l.9.C.eod.* Manifestæ namque turpitudinis est & confessionis, nolle jurare, aut jusjurandum referre. *l.38.ff.h.t.* & cùm ille, cui juramentum offertur, testis & judex in propria causa constituatur, ideò jurare si recusat, pessimã se fovere causam, cõfiteri præsumitur. *Fachin.lib.1.controv.c.19.Wesenb.in π.h.t.n.9.* quod & tum procedere putamus, quandò actor conatus est suam probare intentionem, in probationibus autẽ deficiens jusjurandum reo detulerit, propter *d.l.manifestæ.38.ff.& l.9.C.h.t.* Quid si actor plenè probare rem paratus sit? Et eo casu ipsi deferri potest, tum quia maximum est expediendarum litium remedium, Sacramentum. *l.1.ff.h.t.* tum ob rationem. *d.l.manifestæ.38.& l.9.C.h.t.* (c) *l.74.ff.de Jud.l.negantes.C.de O.& A.l.1.C.de except.rei Jud.l.34.§.fin.ff.de Jurej.*

VIII.

Necessarium (a) *seu Suppletorium in causis, ubi neque nihil, neque plenè probatum est, etiam ex officio, parte non petente* (b) *imponitur,* (c) *nec remitti, vel referri,* (d) *novis tamen instrumentis repertis retractari potest,* (e) *Ad præstandum id citatus ipse* (f) *comparere debet, contumax actor actione cadit, reusq́ absolvitur,* (g) *reus ad solvendum impellitur.* (h)

(a) Obtinet etiam in appellationibus. *Geil. 1. obser. 108. n. 9.* non verò in criminalibus, si agatur criminaliter, cùm in his non quævis probationes, sed luce meridianâ clariores requirantur. *l. fin. C. de probat.* Secus si civiliter. *l. 3. C. de reb. cred. c. fin. de Jurej. Fachin. lib. 1. controv. c. 15. Bach. ad Treutl. vol. 1. D. 21. th. 10. l. a.* (b) Judex enim cuncta rimari & pro habenda veritate omnibus modis laborare debet. *c. judicantem. 30. q. 5. c. cùm causam. de testib. l. 21. ff. de Jurejur. Fachin. lib. 1. controv. c. 16. Bach. d. Disp. th. 10. l. b. Geil. d. observ. n. 8.* (c) Num ante vel post causam conclusam? Disting. aut ad juramentum offert se reus, aut Judex illud sponte imponit; hoc procul dubio etiam post conclusionem in causa, rescissâ eâ ex officio fieri potest. *Geil d. observ. 108. n. 5.* Illud, magis est fieri non posse, quia juramentum necessarium est probationis species, factâ verò utrinque conclusione, probationibus omnibus renunciatum & partibus os clausum est, *ut dicunt Dd. per tex. in c. cùm Joannes, & c. cùm dilectus. de fid. instrum. Bach. ad Treut. l. d. Disput. lit. c. Geil d. observ. n. 1.* (d) *l. 3. C. l. 31. ff. h. t.* (e) *l. 31. ff. h. t. l. de actione. C. de Transact. l. 1. & t. t. C. si ex fals. instr.* Quod enim dicitur sententiam, quæ transivit in rem judicatam instrumentis novè repertis, non retractari. *l. sub specie. C. de re Judic. l. 35. ff. eod.* non obtinet in sententia, quæ ex privilegiatis probationibus lata est. *l. fin. C. ad L. Juliam. de adult.* qualis hæc est, in qua sibi ipsi testis quis existit, contra communes Juris regulas, quæ neminem in propria causa testem esse volunt. *l. nullus. ff. de test.* Nec restitutione opus esse putamus, quia in *d. l. 31.* illud Constitutionibus Principum, quæ Juris Civilis pars sunt. *l. 1. ff. de constit. princip. §. Sed & quod. Inst. de J. N. G. & C.* permitti dicitur: non itaq; indigebit extraordinario auxilio, qui mero Jure munitus est. *l. 16. ff. de Minor. Wesenb. in d. ff. de Jurej. num. 11.* An & à sententiâ Sacramento decisâ appellare liceat? Minimè. Quis enim ferendus est inveniens appellationis auxilium, in his, quæ ipse faciènda procuravit. *l. 12. §. 1. C. de reb. cred.* (f) *l. 12. §. 4. C. de reb. cred.* nisi necessitate prohibeatur. *l. 2. §. 1. & 3. ff. si quis caut. l. 5. ff. de test.* vel veniendi necessitas Jure remittatur. *l. veniendi. C. de procurat.* (g) *l. 9. l. 34. §. fin. ff. de Jurejur.* (h) *d. l. 34. §. 9. ff. h. t. & l. 9. C. eod.*

In

IX.

In Litem jusjurandum est æstimatio litis (a) *cum obtestatione divinâ ab actore*, (b) *deferente judice* (c) *facta; & duas* (d) *sub se continet species: Unam, quanti in litem juratum, & dicitur Jusjurandum affectionis; alteram, quanti res est & vocatur veritatis*. (e)

(a) Litis vocabulum in Jure ambiguum est, & trifariam accipitur, 1. enim significat controversiam, quæ in judicio movetur. *l.4.ff.de Jud.l.65.§.1.ff.de condict.indeb.* 2. Actionem, quæ in judicio exercetur. *l.36.de V.S.l.15.§.si propter.ff.ad SCt. Turpil.l.unic. C.de lit.contest.* 3. Rem ipsam, de qua controversia in judicium est deducta. *l.fin.C.de condict.tritic.l.21.ff.de Evict.* & hanc posteriorem hoc in loco apprehendimus, moti *l.46.ff. de R.V.l.8. §.1.ff.rer. amot. & l.9.seq.l.8.ff.de in lit.iurand.* idq; vel ex eo etiam, quòd per jusjurandum in litem rem ab actore vendi placuit. *l.70.ff. de R.V. l.5.§.1.ff.rer.amot.l.10.§.penult.ff.de Jur.dot.l.7.§.1.ff.de publ. in rem act. l.3.ff.pro Emt.* (b) *l.2.§.1.l.5.in fin.ff.b.t.* nec tamen aliter, quàm à volente, quandoquidem in illius tantùm gratiam inventum est ac introductum. *l.71.ff.de R.V.l.8.ff.b.t.junct.l.pen.C.de pact.* nec etiam à quovis, sed ab eo demùm, qui litem suo nomine contestatus est. *l.7.l.8.ff.b.t.* (c) An in arbitrio judicis, illud etiam non deferre? Disting. Aut rem adhuc possidet reus, ejusque restituendæ habet facultatem; aut dolo malo rem possidere desiit: Illo casu liberum est judici, jusjurandũ hoc actori deferre, vel rem à possidente manu auferre militari. *l.4.§.2.l.5.§.1.ff.b.t.junct.l.68.ff.de R.V.* Hoc ad deferendum judex compellitur, adeò ut nisi id fecerit, rectè ab eo tanquam gravante appellari possit: Quæ enim arbitrio judicis concessa sunt, non in meram ejus voluntatem, sed quasi bono viro commissa intelliguntur. *arg.l.75. pr.ff.de Legat.1.* Quòd si itaque officio suo non fungatur & adversus contumacem, qui vel maximè dolo possidere desiit, Juramentum hoc non deferat, omninò appellare licebit. *Borcholt.tr.de in lit.jur.c.3. n.7. Hunn.tr.de æstimat.rer.sect.2.q.3.* (d) Tertiam speciem, quam

vulgò

vulgò Singularis interesse vocant, non agnoscimus. Quando enim ratio habetur ejus, quod interest, necesse est, ut vel utilitas, quæ verè abest, spectetur, quod fit in juramento veritatis; vel quam quis pro arbitrio sibi fingere potest, & tùm cum affectionis Sacramento coincidit. *(e)* Appellationes istæ, etiamsi Juri non sint cognitæ, res tamen cognita est; ut cùm *in l.1.ff.h.t.* rem æstimari jurejurando ultra rei precium dicitur, hoc ipso ex affectu jurantis rem pluris esse, quàm valeat, significatur. Accedunt LL. in infinitum jurare permittentes. *l.4.§.2.ff.h.t.l.8.l.2.ff.h.t. l.69.ff.de R.V.* at in infinitum actor jurare non posset, si ex veritate solùm & quanti reverà res est, non etiam ex affectione (quam tamen judex ad æquum bonumque taxationem adjiciendo redigere potest. *l.4.§.2.ff.h.t.l.3.§.2.ff.ad exhib.l.18.ff.de dol.mal.Wesenb.in π.h.t.n.8.*) seu quanti interest, jurare cogeretur. *Magnif.Dn.Arum. Disp.v.11.th.10.* Non tamen accurata est specierum harum oppositio, cùm etiam per juramentum, quod affectionis dicitur, quanti res est, æstimetur, licèt non æstimatione communi, sed jurantis: quamvis aliquando, in iis videlicet terminis, ubi res per judicem æstimanda est, adeoque in specie accepta, inter se opponantur; quod accidit, ubi reus, qui rem restituere debet, dolo caret, quò pertinet *l.68.ff.de R.V. Bach.ad Treutl.vol.1. D.21.th.11.lit.*

X.

Affectionis, in omnibus præstatur causis, sive sint in rem, (a) *sive in personam,* (b) *sive bonæ fidei,* (c) *sive arbitraria* (d) *sit actio, modò agatur ad rem restituendam vel exhibendam:* (e) *idq; ob dolum & latam culpam* (f) *in rebus incertam æstimationem habentibus. Veritatis* (g) *in omnibus quoque, ubi culpa & dolus debitoris, nec non rei interitus, seu deterioratio intervenit,* (h) *usurpatur.*

(a) l.5.ff.h.t.l.16.§.3.ff.de pignor.l.7.ff.Si servit.vindic.l.68.ff.de R.V.

(b) l.18.

r. ff. de dol. §. 31. Inst. de action. l. 25. ff. de O. & A. (c) l. 1. §. 26. ff. de- 48. ff. Locat. In directis scilicet, non etiam contrariis, ut- nunquam ad rei tendunt restitutionem. l. 5. ff. depos. huic ju- ncto locus. (d) l. 68. ff. de R. V. ubi sub generali arbitraria- mentione etiam de dolo, & quòd metus causâ actiones prehendimus; de quibus aliàs textus est expressus in l. 18. ff. ol. (e) d. l. 68. ff. de R. V. l. 9. ff. rer. amot. l. 3. §. 2. l. 5. §. 2. ff. ad Exhibend. itaque in actione Emti, cùm in ea non ad rem restituen- , sed tradendam agatur. l. ex emto. 11. ff. de act. emt. l. 1. ff. de rer. mut. Magnif. Dn. Arumaeus Disput. v. 21. th. 12. (f) Hæc enim nó- ne Doli tàm in contractibus, quàm delictis, ubi scilicet de- na pecuniaria agitur, veniens, ut dolus vindicatur. l. 1. §. fin. & l. 32. ff. deposit. l. 1. §. 1. ff. Si mens. fals. mod. dix. l. 2. C. de in lit. Jur. (g) uod & Necessitatis dicitur, quòd nempe aliter de rei æstima- one, quæ ampliùs non extat, constare non possit. l. 5. §. 4. ff. h. t.) l. 2. l. 4. fin. l. 5. ff. eod.

XI.

Affinia Juramentis sunt promissio fidei, (a) *boni mores;* (b) *charitas, pietas, veritas* (c) *&c. Contraria, vis,* (d) *dolus, error,* (e) *impubes ætas,* (f) *absolutio.* (g)

(a) c. 3. de R. J. in 6. c. constitutus. X. de Transact. (b) c. non est. X. eod. (c) c. cùm quidam. c. veritatis. 14. eod. (d) Auth. Sacramenta. C. si adversus vendit. (e) c. homines. ult. 22. q. 2. Wesenbec. in π. ff. de Jurejur. n. 14. (f) d. auth. Sacramenta. c. parvul. 22. q. penult. (g) Quæ à LL. ff. Imperatoribus. l. fin. ff. ad Municip. l. fin. ff. de re milit. conceditur. Similiter novissimis Imperii Constitutionibus Imperator juramenta remittit personis, quæ inferiori alicui obligatæ sunt jurejurando, propter causam publicæ utilitatis; uti casus est in R. A. de anno 1555. §. Und sollen die jenigen / so in den Kreyssen ꝛc. & §. Und sollen in diesen beyden Verordnungen ꝛc. Camera quoque Imperialis quoad absolutionem & relaxationem juramenti ad effectum agendi fundata est. Ord. Camer. p. 2. tit. 27.

Cùm

Cùm enim tali in casu per se ad forum civile principale spectet negotium, propter adjectionem juramenti, relaxatio ista ab eo non est removenda, contra juris regulam, quæ accessorium naturam sui principalis sequi debere, inculcat. *c. accessorium. de R.I. in 6. Reink. de utroque regim. lib. 3. cl. 1. c. 10. n. 18.* Extra hos terminos Ecclesiæ eam non immeritò tribuimus, si scilicet absolutionem à peccatis seu remissionem spiritualem spectemus, quando v. g. juramentum illicitum, improbum & divinæ voluntati contrarium; tametsi quòd divino istud præstetur Numini, & sacer Sermo sanctè hoc servari mandet. *Num. 30. Matth. 5.* vix est, ut ea potestas absolutè Ecclesiæ, multò minùs Romano possit concedi Pontifici. At si iste DEUS est. *c. satis evidenter. 7. dist. 96. c. quanto. 3. de Translat. Episcop. vers. non enim homo.* omnes judicaturus. *c. si Papa. 6. dist. 40.* à nemine autem, neque ab Augusto, quem ut Sol Lunam, præcedit. *c. sollicita. 6. pr. & c. præterea nosse. 3. de Majorit. & obed.* neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo judicandus. *c. nemo judicabit. 9. q. 3.* etiamsi innumeras animas catervatim secum deducat ad Tartara. *c. si Papa. dist. 40. c. nemini. 17. q. 4.* quis tantæ superbiæ fastidio tumidus tantæque authoritatis, qui ipsi hoc denegare ausit. *arg. l. 12. C. de LL. Novell. 23. c. 2. c. anterior. 28. q. 6.* Credis? credat Judæus Apella, non ego!

Επιςα-

ἐπιτραπεζώματα.

I.

In §. *Rursus. J. de act.* unicum saltem datur judicium, videlicet *Rescissorium*; alterum *Rescindens*, commentitium est.

II.

Nimis durum & iniquum, suspendi hominem ob pecuniam & bona, cum *M. Stephano l. 1. c. 8. n. 55. de jurisdict.* existimo.

III.

In alienatione Feudi subinfeudati, & Mediati & Immediati Domini consensum requiro.

IV.

Exinde quòd Jure Canonico in Imperio utamur Romano, nulla tribuitur Papæ superioritas.

V.

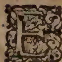
Et adhuc hodiè virtute *primariarum precum* in territorio Principis alicujus Augustanæ Confessioni addicti, beneficium vacans in alium transferre, SS. Cæsareæ Majestati licitum.

VI.

A fœdere Chambortico (*seu ut cordatiores volunt*)

lunt) Fridevvaldico, inſcio Henrico II. Galliarum Rege, Mauritius Saxoniæ Elector non receſſit.

Ad Præſtantisſimum Dn. Reſpondentem, Conterraneum, Commenſalem & affinem ſuum pl. dilectum.

Unomies, TITI, decus immortale, Themiſtos
Gloria, pars patriæ, ſpes quoque magna, meæ.
Dum, juramenti *quæ ſit Natura ſacrati,*
Egregiâ calami dexteritate doces,
Eſſe tibi partos, Themis aurea jurat, honores,
Quæq; ſuâ tribuet, clara trophæa, manu.
Sic, quos egiſti quatuor feliciter annos
Nobiſcum in ſtudiis, præmia digna manent.

Gratulat. ergò ſcrib.

Johan. Gerhard. D.

Jane decus Phœbi, TITI Themidosq; ſacerdos,
O pars, ô animi delitiumq; mei,
Quis volviſſe neget ſinuoſa volumina juris,
Teq; Aganippæo labra rigâſſe vado?
Dum juramenti *tua, quod ſit jus, & origo,*
Effectus ſit quis? Tmemata docta docent,

Materies nodosa satis, perplexa satisq;
In rostris celebris, nobilis inq; foro:
Macte ergò virtute tuâ, nunc pulpita scande
Teq; oppugnantes dexteritate fuga.
Arma tibi Codex, *Galeam* Digesta *ministrant,*
Uterq; his armis si bene, victor eris:
Victor eris certus sine cæde & sanguine victor,
Nam prædo aut latro, non tibi miles erit:
Militis instar erunt Leges, *quæ dicta tuentur,*
Nil rapient, verùm dogmata plura dabunt:
Hinc tibi surget honos, tandem redimentq; capillos
Laurea serta tuos; Hinc tibi surget honos.

Pro bono voto & fato benevolentiæ ergò deproperabat

Julius Marckes/ U.J.D.

JUra *Doctorem fore Te: quis posse negaret?*
Ut Juramentis *constet amata fides.*

Dn. Respondenti, amico veteri & perchartro adpl.

M. Johan. Theill.

T*Empus adest, variô quo pratum flore nitescit,*
Quo gemmas tumido cortice palmes agit,
Quòq; legunt violas juvenes hilaresq; puellæ,
Atque favoris opus mutua serta gerunt.
Sed tibi nec violæ gratæ, nec grata puellæ
Serta, TITI *Themidos gloria, Mysta, decus.*

C 2 Sunt

Sunt Leges violæ, queis gaudes, suntq́; coronæ,
Quas nectis, doctâ lemmata mente sata.
Talia perge, TITI, connectere plurima serta,
Et Themis ipsa tibi serta decorâ dabit.

Eximio Dn. Respondenti, Contubernali suo amico & favorabili honoris atque amoris ergò adponebat

M. Hartman Schacher/Lips.

FINIS.

